

Ivica Suk

POTEŠKOĆE RADA S RAZREDNIM ODJELIMA EKSTREMNO MALOG BROJA UČENIKA

1. UVOD I PROBLEM

U suvremenoj pedagoškoj praksi susrećemo se s brojnim pritužbama na loše materijalne uvjete rada: prostore, opremu i sredstva za rad. Rjeđe se spominje postojanje obrnutoga stanja u nekoj sredini - materijalni uvjeti su idealni, ali zbog nedostatka učenika ostaju nedovoljno iskorišteni.

Spomene li se rad u školi u kojoj prevladavaju razredni odjeli koji broje tek 3-6 učenika, bez mnogo razmišljanja ustvrdit ćemo kako je to zacijelo vrlo lagan i ugodan posao. Neki će reći - Posao kakav se samo poželjeti može. Je li doista tako? Relevantne pojedinosti dostupne su isključivo neposrednim sudionicima specifično ustrojenoga nastavnog procesa što ga u našoj pedagoškoj stvarnosti susrećemo poglavito u slabije naseljenim ruralnim i otočnim sredinama, u nekim obrtničkim školama, te u školama koje pohađaju isključivo djeca pripadnika brojčano malih etničkih skupina - nacionalnih manjina. Ostvare li se, međutim, predviđanja Državnog zavoda za statistiku (2006.), prema kojima treba očekivati kontinuirano dugoročno prirodno smanjenje stanovništva u zemlji, ova bi pojava s vremenom mogla postići i daleko veću zastupljenost u našoj društvenoj zajednici.

Ovim se uratkom želi ukazati na pogrješnost općeg mišljenja, prema kojemu je rad s razrednim odjelima koji sadrže ekstremno mali broj učenika idealno povoljan pedagoški posao. Brojne su poteškoće s kojima se, tijekom specifično ustrojenoga nastavnog procesa, suočavaju njegovi sudionici - pedagozi i učenici. Neke se od njih čine nepremostivima, osobito u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture, isprepletenoj raznolikim posebnostima. Nedostatak odgovarajuće stručne literature i ograničene mogućnosti u korištenju iskustava drugih znatno pridonose otežavanju radnih uvjeta, u kojima je pedagog tjelesne i zdravstvene kulture upućen uglavnom na samoga sebe, na svoju stvaralačku domišljatost i snalažljivost. Posao koji pretpostavlja visok stupanj radne kreativnosti, nije dovoljno stručno potpomognut. Stoga i nije neobično da pokoji, nedovoljno iskusan pedagog poklekne pred poteškoćama, te rješenje potraži u promjeni radne sredine, brojeći u međuvremenu dane koji mu preostaju do predstojećih školskih odmora.

2. RASPRAVA

Izvanredne pretpostavke za uspostavljanje dobre suradnje pedagoga tjelesne i zdravstvene kulture i učenika, velike mogućnosti individualnog pristupa učeniku (uz povremenu primjenjivost čak i individualnog oblika rada), te mogućnost postizanja izuzetno visokog intenziteta rada na satu tjelesne i zdravstvene kulture, samo su neke od pogodnosti koje nudi rad s ekstremno malim odjeljenjem učenika. Ipak, sve je te prednosti lakše nabrojati, nego ih u praktičnome radu na opću dobrobit i realizirati. Ključni čimbenik postizanja radnog uspjeha i u suvremenoj pedagoškoj stvarnosti nije isključivo pedagog, već i učenik.

2.1. Učenik zna da ga škola treba

U razrednom odjelu koji broji šest učenika svaki učenik čini jednu šestinu toga odjela, u odjelu od tri učenika čak jednu trećinu. U ovakvim uvjetima svaki učenik dobija na važnosti u održavanju postojećeg brojnog stanja odjela, odnosno školske ustanove u cjelini. Škola pokazuje pojačani interes za njega i pruža mu brojne pogodnosti, koje u drugim sredinama zacijelo ne bi mogao uživati. Kako bi ga zadržala u svojim redovima, omogućuje mu besplatan prijevoz školskim autobusom, ustupke u korištenju usluga školske kuhinje, spremnost pedagoga na povremenu volontersku poduku poslije nastave, izvrsnu opremljenost škole nastavnim sredstvima i pomagalicama ... U ovakvim okolnostima učenik vrlo brzo postaje svjestan svoje važnosti i počinje se u skladu s time i ponašati. Daleko je opušteniji i slobodniji u ophođenju s nastavnicima i svojim radnim obvezama ne pristupa ozbiljno. Za svoj rad i ponašanje očekuje visoku konačnu ocjenu, jer zna da će mu tijekom školovanja puno toga biti oprošteno. I oprašta mu se, a sve njegove nepodopštine, nerijetko bezobrazluke i ucjene kako će prijeći u drugu školu, moraju pretrpjeti oni koji svakodnevno neposredno rade i surađuju s njime. Među inima, dakako, i pedagozi tjelesne i zdravstvene kulture.

Kako potaknuti učenika na ozbiljniju aktivnost u ovakvim uvjetima, osobito ako za svoje ponašanje dobija podršku i u krugu obitelji? Kako mu približiti nastavnim programom predviđene sadržaje, kako ga motivirati na upornost i ustrajnost u savladavanju radnih prepreka, na izražavanje radne samokritičnosti i kreativnosti, te razvijanje ostalih osobina koje uvjetuju postizanje uspjeha u radu? Kako sve to, bez prisile, ako on za lijepe riječi ne mari?

2.2. Stvaranje obiteljskih odnosa

U školi, u kojoj je zbog malobrojnosti njenih učenika i djelatnika, svatko u prilici dobro upoznati drugoga postupno se razvija neka vrsta prisnijeg odnosa između učitelja s jedne, te učenika i njegovih roditelja s druge strane. Uslijed toga, a i zbog

činjenice da mu učitelj može posvetiti iznimno mnogo vremena i povećanu pozornost, učenik postupno zapada u neku vrstu razmaženosti i prestaje doživljavati učitelja kao službenu osobu. S obzirom na to da suvremena populacija djece i mladeži i inače „boluje” od nedostatka želje za kretanjem (Narodni zdravstveni list, 2002.), učenik je spremniji zlouporabiti postojeće odnose kako bi izbjegao ulaganje maksimalnih napora u postizanje zapaženijih radnih rezultata. Stoga je potrebno uložiti mnogo truda, strpljenja i umješnosti kako bi mu se u tome doskočilo, uvažavajući dakako i činjenicu da je, u interesu ostvarivanja predviđenih ciljeva i zadaća, katkad nužno prilagoditi tijek nastavnoga sata, svoje radno raspoloženje, želje i ambicije trenutačnom raspoloženju učenika.

U ovakvim odnosima naglašeno se očekuje stalna spremnost na pomoć i suradnju pedagoga tjelesne i zdravstvene kulture, tijekom procesa savladavanja nastavnih sadržaja. Osobito kada se ionako mali razredni odjel, uslijed koedukacije i različitosti muških i ženskih nastavnih programa, još i dodatno podijeli. Učenici, obično, sa simpatijama prihvaćaju učitelja za suvježbača. Sposobnijima godi prigoda da se neposredno potvrde i da za to budu pohvaljeni. Onima pak, koji ne izražavaju dovoljno samostalnosti, te se u manjoj ili većoj mjeri oslanjaju na pomoć drugih, ovakva suradnja još je i korisnija. Bez neprestanog pomaganja i poticanja takvi bi učenici, nakon kraćeg vremena bespomoćnosti i izglubljenosti, postali samo pasivni promatrači radnih aktivnosti na satu.

2.3. Izostajanje s nastave

Potpuno oslobađanje učenika od sadržaja predviđenih nastavnim planom i programom, izostajanje s nastave iz bilo kojeg razloga (tjelesne povrede, viroze i druge bolesti, brojni obiteljski razlozi, dežurstvo u školi, sudjelovanje na školskim natjecanjima i smotrama i sl.), katkad se tako poslože da razredni odjel ostane bez ijednog radno sposobnog učenika na satu tjelesne i zdravstvene kulture. Nešto su češće situacije u kojima je aktivnost na satu svedena na rad učitelja sa samo jednim učenikom, uslijed istih razloga.

Vrlo je ograničen broj nastavnih tema koje je moguće obraditi u njihovoj cijelosti u ovakvim uvjetima, pa čak i onda kada učitelj svojim aktivnim sudjelovanjem u radu preuzme ulogu suvježbača na satu.

2.4. Smanjeni interes za rad

Bitno skraćivanje ili potpuno isključivanje vremena koje učenik provodi u čekanju na red za vježbanje, što je svojstveno radu s razrednim odjelom koji broji iznimno mali broj učenika, nudi izvanredne mogućnosti podizanja razine intenziteta rada na satu. No, ove mogućnosti ostaju često nedovoljno iskorištene, jer ih nisu spremni prihvatiti

upravo oni zbog kojih je cjelokupna nastava tjelesne i zdravstvene kulture u školi i ustrojena i kojima je postizanje visokog intenziteta rada na satu i najpotrebnije, a to su dakako učenici. Pri tome se iznalaze najrazličitiji razlozi, a najčešće zdravstveni, kako bi se opravdala inertnost prema sudjelovanju u intenzivnijim tjelovježbenim aktivnostima na satu.

Događa se, istina, i to da trenutačno radno sposobni učenici, ukupno dvoje ili troje na satu, i nisu u stanju popratiti mogućnosti ozbiljnijeg podizanja razine intenziteta aktivnosti pri radu. Naime, zbog iznimno skromnih motoričkih i funkcionalnih sposobnosti, uz činjenicu da im dva sata nastave tjelesne i zdravstvene kulture u školi predstavljaju cjelokupnu količinu kretanja tjedno, nekim je učenicima potrebno daleko više vremena za oporavak u izmjenama rada i odmora, za vrijeme većih naprezanja u radu. Svako ozbiljnije podizanje razine intenziteta aktivnosti takve bi učenike zacijelo svelo u neželjenom smjeru pretjeranog opterećivanja i zamaranja na satu.

2.5. Nedostatak učenika

Osnovni uzrok svih, do sada navedenih radnih poteškoća, nedvojbeno se krije u nedostatku učenika. Iznimno mali broj učenika u razrednom odjelu obično nije dovoljan ni za stvaranje veselog radnog okruženja, što znatno smanjuje zainteresiranost za rad na satu. Učenici se u načelu ni sa kim ne mogu ugodno zabaviti, surađivati, natjecati, a ne mogu se ni na koga ni ugledati, odnosno imaju sve navedeno, ali u vrlo ograničenoj mjeri. Razumljivo je da to ne djeluje povoljno na njihovo radno raspoloženje, a ne djeluje povoljno ni na raspoloženje učitelja.

I još nešto. Nije teško zaključiti da u školi koja ima razredne odjele od 3 do 6 učenika ni sveukupan broj učenika, pa posljedično ni broj učenika koji izražavaju nadarenost za športske aktivnosti, nije velik. Ovakvo stanje izrazito se loše odražava na rad i natjecateljske rezultate školskoga športskog društva. Isfrustrirano malobrojnošću svojega članstva, koje nije moguće podvrgnuti uobičajenim načinima selektiranja učenika za sudjelovanje na međuškolskim natjecanjima, rukovodstvo društva najčešće popušta nedostatku volje i hrabrosti učenika za sudjelovanjem na takvim natjecanjima. Pođemo li od činjenice da je osnovni motiv za sudjelovanje učenika na međuškolskim natjecanjima isključivo njihova želja da se u ravnopravnom nadmetanju ogledaju sa sebi ravnim protivnicima, ovakva je reakcija učenika objektivno sasvim razumljiva i prihvatljiva, osobito kada se radi o športskim igrama.

Ograničene mogućnosti prenošenja motoričkih znanja i podizanja razine motoričkih postignuća mogu djelovati izrazito nepovoljno na kineziologa. Mogu mu umanjiti radost poučavanja i osjećaj zadovoljstva u radu, mogu ga ispuniti unutarnjom praznošću i dovesti u stanje frustriranosti. Smanjenje radnoga poleta i

energije, potištenost i gubitak samopouzdanja, jasno ukazuju na razočaranost poslom koji se obavlja. Stanje psihičke ravnodušnosti, izazvano dugotrajnim intenzivnim emocionalnim opterećenjem i stresom, povezuje se u stručnoj literaturi (Startlap, 2010.; vlastiti prijevod) sa sindromom „izgorijevanja” (engleski „burnout”), koji može biti popraćen i stanjem duševne depresije, te gubitkom volje za obavljanjem profesionalne djelatnosti. Potrebno je jako voljeti struku i uložiti maksimum radne kreativnosti, kako bi se neprestano i uspješno pronalazili pravi načini za sprječavanje ovakvih situacija. Postane li nastavnik i u svoje slobodno vrijeme, inače predviđeno za odmor i opuštanje, zaokupljen problemima s posla, dijagnoza nije upitna - radi se o prisutnosti tzv. stresova struke.

3. ZAKLJUČAK

U usporedbi s uobičajenom pedagoškom aktivnošću u našim školama, napose onom koja se odnosi na nastavu tjelesne i zdravstvene kulture, rad u razrednim odjelima s ekstremno malim brojem učenika zacijelo sadrži niz prednosti, koje proizlaze iz suštine rada s takvim odjelima. Istodobno, ovakav posao nedvojbeno nameće i neizbježne poteškoće, uzrokovane upravo iznimnom malobrojnošću radne skupine učenika na nastavnom satu. S poteškoćama u radu suočavaju se i učenici, ali su one daleko brojnije i teže pogađaju kineziologe kao organizatore i neposredne realizatore nastavnoga procesa. Katkad se problemi čine nerješivima i donose ozbiljne brige i stresove, nezaobilazno vezane uz obavljanje pedagoške struke. Stoga je, u situaciji u kojoj se ne može djelovati na promjenu radnih okolnosti, neobično važno naučiti kako se s njima uspješno nositi (Findak, 2003.:254).

U svakom slučaju treba priznati da je još uvijek lakše i ljepše raditi s djecom i mladeži. Kao alternativa nameće se rad s odraslima.

4. LITERATURA

1. Findak, V. (2003.). Metodika tjelesne i zdravstvene kulture. Zagreb: Školska knjiga.
2. Nastavni Zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije (2008.). Narodni zdravstveni list, ožujak-travanj 2002., str. 7 / on line. S mreže skinuto 31. siječnja 2010. s: http://www.zzjzpgz.hr/nzl/14/nzl_3_4_2002.pdf
3. Republika Hrvatska - Državni zavod za statistiku (2006.). Projekcije stanovništva Republike Hrvatske 2004.-2051., str. 17 / on line. S mreže skinuto 31. siječnja 2010. s: <http://www.dzs.hr/>
4. Startlap (1999.-2010.). Kiégési szindróma /on line. S mreže skinuto 31. siječnja 2010. s: http://hu.wikipedia.org/wiki/Ki%C3%A9g%C3%A9si_szindr%C3%B3ma